

Универзитет "Св. Кирил и Методиј"
Филолошки факултет "Блаже Конески"
СКОПЈЕ

Примено:	14-04-2022		
Орг. ден:	Бр.:	Титул:	Вредност:
10	163/7		

До
Советот за трет циклус –
докторски студии по наука за јазик
и
Деканатот на Филолошкиот факултет
„Блаже Конески“ во Скопје

По предлог на Советот за трет циклус - докторски студии по наука за јазик, Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет “Блаже Конески” во Скопје на својата седумдесетта редовна седница одржана на 16. 03. 2022 година (Одлука бр. 10-163/4 од 18. 03. 2022 год.) нè избра за членови на Рецензентската комисија за оцена на предлог проектот за изработка на докторскиот труд од третиот циклус (докторски) студии под наслов „Именките од среден род во албанскиот јазик“ предложена од м-р Олгер Бrame.

По разгледување на доставената пријава на предлог-проектот за изработка на докторски труд од кандидатот (бр. 103/1 од 25. 01. 2022 година), Комисијата има чест на Советот за трет циклус – докторски студии по наука за јазик и на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје да му го поднесе следниов

ИЗВЕШТАЈ

за оцена на предлог проектот за изработка на докторскиот труд од третиот циклус (докторски) студии под наслов „Именките од среден род во албанскиот јазик“ предложена од м-р Олгер Бrame

Предлог на Рецензентската комисија за модификација на темата. Кандидатот м-р Олгер Бrame доставил предлог проект за изработка на докторскиот труд од третиот циклус (докторски) студии под наслов „Именките од среден род во албанскиот јазик“. Рецензентската комисија во состав проф. д-р Аслан Хамити (ментор), проф. д-р Вальбона Тоска и проф. д-р Исмет Османи по консултација со кандидатот и негова согласност смета дека предложената тема е преопширна. Имено, од текстот на предлог-проектот се забележува дека истражувачки корпус на предложената тема се дијалектните речници на албанскиот јазик а не именките од среден род во албанскиот јазик воопшто.

Врз основа на ова, Рецензентската комисија смета дека предложената тема од кандидатот „Именките од среден род во албанскиот јазик“ треба да се модифицира и да гласи „**Именките од среден род во дијалектните речници на албанскиот јазик**“.

1. Образложение на темата

Познатиот француски научник Шарл Нодие (Charles Nodier) рекол: „Тој што внимателно не ги истражувал дијалектите и говорите на својот јазик, не ја знае ни половината на тој јазик“

Прочувањето на дијалектите е доста важно за лингвистиката. Дијалектното лексичко богатство има многу вредности, не само за збогатување на корпусот на стандардниот јазик, туку и како доказ за историскиот развој на јазикот и говорителите на соодветниот јазик.

Поаѓајќи од ова, кандидатот врз изворен корпус на одреден број дијалектни речници на албанскиот јазик предлага да истражува еден граматички аспект во јазикот, односно средниот род кај именките. Се фокусира токму на дијалектни речници, со цел да ги забележи конзервативните елементи на оваа граматичка категорија. На овој начин ќе може да се создаде јасна слика за начинот на којшто се развил средниот род кај именките, идентификувајќи ги неговите запазени елементи во дијалектниот јазик и развојот што го претрпел во албанскиот стандарден јазик.

Изборот на речници како истражувачки корпус не е случаен, туку со одредена цел. Иако воглавно овие речници се засновани на регионален и дијалектен материјал, тие сепак се речници на албанскиот јазик, а кај дел од нив се забележува стремежот за надминување на регионални рамки.

Сметаме дека монографското тематско истражување и опис на средниот род врз основа на дијалектниот јазик како истражувачки корпус, ќе биде доста корисно во однос на отсликувањето на средниот род во народниот јазик како граматичка категорија.

2. Состојба на научното подрачје

Категоријата род е една од главните граматички категории на именките во албанскиот јазик. Именките од среден род во рани фази на развојот на албанскиот јазик биле бројни, но со текот на времето овие именки преминале во именки од машки или од женски род.

Граматичката категорија род, како и други граматички категории, во албанскиот јазик е наследена од праиндоевропскиот јазик. Подоцна, она што не беше ниту машки ниту женски род беше едноставно наречено „ниту-ниту“ од кое, конечно, преку латинскиот превод произлезе традиционалниот термин „неутрален“ – среден род. Со родот како граматичка категорија се занимавале бројни автори, како Кристофориди, Ѓерѓ Пекмези, Антон Санони, Шепери, Мидеризи, Џовани, Чабеј, Шабан Демирај, Идриз Ајети, Махир Доми, Колеџ Топали, Нухи Веселај и др., како и странски албаноолози, како Холгер Педерсен, Рајнхолд, Дозон, Јокл, Ламберц, Бринкус, Агниа Десницаја и др.

Контракцијата на средниот род на именките во албанскиот јазик, стеснет само во некои категории, Шабан Демирај ја поврзува со феноменот на родова дезинтеграција, којшто, како што забележува, се случил и во албанскиот јазик,

како и во многу други индоевропски јазици. Според него, оваа појава во албанскиот јазик започнала многу рано, бидејќи за тоа, меѓу другото, сведочат и старите албански текстови, но и фолклорните материјали собрани во Албанија и кај Арберишите од Грција и Италија.

Во своите студии за историската граматика на албанскиот јазик, Колеџ Топали му посветува посебно внимание на трородовиот систем во албанскиот јазик. Прашањето кога е создаден системот од три рода тој го смета тешко за одредување, бидејќи се работи за антички периоди, но фактот што овој систем е зачуван во прилично добра состојба во дијалектниот јазик, докажува дека тој е создаден во праисторискиот период, предлитерарната фаза на развој. Според него, средниот род во албанскиот можеби првично вклучувал имиња на предмети што немале природен род, а подоцна бил ограничен на имиња што означувале неделливи и неизмерливи предмети, т.е. предмети што не можат да се избројат.

Во врска со разновидноста на именките од среден род во албанскиот јазик во неговата рана фаза, Топали нагласува дека оваа појава имала многу широк опсег и била присутна во сите албански дијалекти, факт што е поткрепен со изворен дијалектен материјал, особено од дијаспората каде што јазичното чувство на средниот род било поживо, а од друга страна, ова се поткрепува и со сведоштва од стари текстови.

Досегашните истражувања за средниот род, во рамките на именскиот систем на албанскиот јазик, главно се фокусираат на јазикот на стари текстови. Дури и истражувањата за актуелната состојба на средниот род во албанскиот јазик може да се каже дека се малубројни и главно се насочени кон опис на состојбата на оваа граматичка категорија во албанскиот стандарден јазик.

Мотивацијата за изборот на оваа тема е поврзана со тоа што употребата на средниот род во албанскиот стандарден јазик е крајно ограничена, но, од друга страна, треба да се истакне дека оваа категорија е добро зачувана во дијалектните форми, фразеолошките изрази или во јазикот на многу автори на албанската литература кои се истакнуваат со употребата на богат јазичен материјал со регионални, историски раслојувања или автори со особена тенденција за употреба на народниот јазик во книжевноста. Од друга страна, во досегашните истражувања немаме целосен преглед или анализа за карактеристиките на средниот род во дијалектните говори, во фразеолошките единици или народните поговорки, кои по природа се поконзервативни и кои корисниците имаат тенденција да ги користат во нивните некогашни форми.

3. Предмет на истражување

Токму претходно наведените извори, т.е. дијалектните речници се извори каде средниот род е запазен во пишувана форма во оригинална фонетско-граматичка форма или во форми кои се скаменети (непроменливи), што создава можности да се изврши анализа и споредба користејќи ги неговите конзервативни елементи.

Изборот на речници како истражувачки корпус не е случаен, туку тој е

направен со одредена цел. Иако воглавно овие речници се засновани на регионален и дијалектен материјал, тие сепак се речници на албанскиот јазик, а кај дел од нив се забележува стремежот за надминување на регионалните рамки.

Корпус на истражувањето ќе бидат дијалектните речници со целосно регионален карактер или речници со фразеологија од различни региони на распространетоста на албанскиот јазик, со цел елементите на конзервација од категоријата среден род да бидат јасно истражени во нивната сегашна состојба. Имено, се предвидува истражувањето да се заснова врз следниве речници: *Fjalor fjalësh të rralla të gjuhës shqipe* (Речник на ретки зборови на албанскиот јазик) од отец Бенедикт Дема; *Fjalor i gjuhës shqipe* (Речник на албанскиот јазик) од Петрит Зенели; *Fjalori leksiko-frazeologjik i Devollit* (Лексико-фразеолошки речник на Девол) од Али Јашари; *Fjalori me fjalë e shprehje popullore nga e folmja e Ujemit* (Речник со народни зборови и изрази од говорот на Ујемуја) од Хајри Шеху; *Fjalor leksiko-frazeologjik dhe etnolingvistik i Malësisë së Madhe* (Лексико-фразеолошки и етнолингвистички речник на Голема Малесија) од Ѓовалин Шкуртај и *Fjalë popullore nga Muzeqeja* (Народни зборови од Музекеја) од Јани Нуши.

При истражувањето како изворен материјал за опис и анализа на именките од среден род освен дијалектни речници, ќе се користат и неколку објавени речници, наречени како речници на албанскиот јазик, објавени пред кодификацијата на албанскиот стандарден јазик (Тирана, 1972 година), како и одредени дијалектни монографии кај кои обично наоѓаме речник на соодветниот говор, како: *“Fjalor i gjuhës shqipe”*, 1904 година (Речник на албанскиот јазик) од Костандин Кристофорици; *“Fjalori i Bashkimit”* или *“Fjaluer i Ri i Shqipes”* (Речник на Башкими“ или „Нов речник на албанскиот јазик“), 1908 година од Друштвото „Башкими“; *“Fjalor dialektor: me fjale” e shprehje nga Jugu i Shqipe rise - 1941”* (Дијалектен речник: со зборови и изрази од јужна Албанија - 1941); *“Fjalori i Gazullit, Fjalorthi i Ri (fjalë të rralla të përdoruna në Veri të Shqipnisë)”*, 1941 (Речник на Газули, Нов речник (ретки зборови што се користат во северна Албанија), 1941 година) од Никол Газули; *“Fjalor fjalësh e shprehjesh popullore”* (Речник на народни зборови и изрази), 1982 издаден од Приштинскиот албанолошки институт; *“Fjalori popullor”* (Народен речник) од Абдула Зимбери, 2014; *Fjalor i fjalëve dhe shprehjeve nga trojet e shqipes në Maqedoni”* (Речник на зборови и изрази на албанските говори во Македонија), 2015 година од Кемал Мурати; *“E folmja e Dervenit”* (Говорот на Дервен), Тетово, 2008 година од проф. Ремзи Несими; *“E folmja shqipe e Karshiakës”* (Говорот на Албанците од Маркова Река), Скопје, 1997 од Хаки Имери; *“E folmja shqipe e Karadakut të Shkupit”* (Говорот на Албанците од Скопска Црна Гора), Скопје, 2014 година од Аслан Хамити; *“E folmja shqipe e rrethit të Prilepit dhe Krushevës”* (Албанскиот говор на прилепскиот и крушевскиот регион), Скопје, 2005 година од Мустафа Ибрахими; *E folmja shqipe e Strugës* (Албанскиот струшки говор) од Ајтен Камили и др.

4. Цели на истражувањето

Главна цел на ова тема е истражување на состојбата на средниот род на именките во албанскиот дијалектен јазик.

Општо земено, главни цели на трудот би биле:

1. Идентификација и анализа на именките од среден род во истражувачкиот корпус (дијалектни речници).
2. Идентификација и анализа на именките од среден род во фразеолошките единици и изрази (корпус: фразеолошки речници).
3. Идентификација и анализа на формите на именките од среден род во албанскиот дијалектен јазик според нивната семантика.
4. Да се докаже богатството на дијалектните и регионалните речници и аргументот дека дијалектните и регионалните дијалекти, како и лексичко-фразеолошкиот материјал собран и систематизиран во овие речници, претставуваат не само големо богатство за албанскиот јазик, туку и за албанологијата.
5. Надвор од вистинските истражувачки цели во областа на граматиката, овој труд има за цел да биде воведен придонес за понатамошни истражувања.

5. Хипотези

Во согласност со целта на истражувањето, хипотези на кои ова истражување се обидува да одговори се следните:

- Дали дијалектните речници на албанскиот јазик, речниците објавени пред кодификацијата на албанскиот јазик и дијалектните монографии се доволен и автентичен изворен материјал за изучување и извлекување заклучоци за средниот род во албанскиот јазик?

- Кои се оние елементи од оваа категорија во речниците кои се разгледуваат и кои претставуваат различни особености?

- Која од овие особености не е присутна во сегашната состојба или во стандардот на албанскиот јазик и кои од нив се наследени и се живи во јазикот?

- Кои елементи на средниот род се промениле низ текот на времето?

Овој квалитативен аналитичко-дескриптивен пристап го овозможува описот и анализата на средниот род во голем број речници и, како таков, ќе резултира со реализација на синтетичко резиме, што ги прави наодите поразбирливи за читателот.

6. Методи на истражување

Objekti i hulumtimit në vetvete është deri diku një përcaktues i qartë i metodologjisë që duhet ndjekur në studim.

Предметот на истражувањето сам по себе е јасна определба на методологијата којашто треба да се следи во текот на истражувањето. Бидејќи предмет на овој труд ќе биде описот и анализата на средниот род кај именките во

албанскиот дијалектен јазик врз примери на многубројни и разновидни речници, истражувачките прашања и тезата на трудот ќе бидат проверени преку квалитативна анализа. Трудот главно ќе се заснова на дескриптивно-аналитичкиот метод, со цел прикажување и анализа на поширок корпус на именките од среден род.

Друг метод што ќе се користи е компаративниот метод, бидејќи кандидатот ќе пристапи кон анализа на особеностите на именките од среден род од изворниот материјал. На овој начин, со идентификување и анализа на елементите и особеностите на ова граматичка категорија ќе може да се направи синтеза да се извлекуваат соодветни заклучоци. Поради самата природа на темата, ќе биде неопходно да се користи и статистичкиот метод. Во многу случаи свое место ќе најде и методот на илустрација со конкретни примери.

Сите овие пристапи ќе се применуваат главно во синхронски план, но за конкретни аспекти и прашања ќе бидат разгледувани и во дијахронски план. Со оглед на општиот контекст и природата на самото истражување, ќе се применува интердисциплинарен пристап и аналитичко-критичка презентација на истражувачкото прашање. Се надеваме дека оваа комбинација на методи ќе придонесе кон повеќедимензионално истражување.

7. Очекуван научен придонес

Како што истакнавме погоре, бидејќи во албанскиот стандарден јазик бројот на именките од среден род постепено се намалува, постоењето на оваа граматичка категорија кај првичните (простите, неизведените) именки во сегашната состојба на јазикот може да се испита само во дијалектниот јазик, особено кај периферните или изолираните територии, како и во фразеолошките изрази и поговорки, кои подобро ги запазуваат архаичните форми.

Од оваа гледна точка, сметаме дека подетално истражување и опис на средниот род во бројни досегашни дијалектни речници ќе обезбеди широк истражувачки корпус за проучување на средниот род како граматичка категорија.

Новитетот на истражувањето лежи токму во тоа што ова истражување ќе се занимава со средниот род кај десетина речници со регионални и дијалектни извори, опфаќајќи ги сите географски простори од албанското јазично подрачје. Од хронолошка гледна точка, овие речници опфаќаат период од повеќе од еден век, каде што се испреплетуваат значајни периоди од развојот на албанскиот јазик. На овој начин оваа граматичка категорија ќе се проучи доста продлабочено, со што ќе се создаде можност за пристап кон сегашниот албански стандарден јазик, што би ја отсликала ситуацијата како поцелосна и појасна. Од друга страна, со ова истражување се привлекува не само нашето внимание и интерес, туку и вниманието на идните генерации за истражување на дијалектните речници од повеќе јазични аспекти.

8. Примена на резултатите од истражувањето

Ако се прифати ова тема, резултатите од истражувањето ќе бидат доста корисни. Имено, поради широкиот корпус на истражување, т.е. дијалектни речници, толковни речници на албанскиот јазик до 1972 година со бројни фразеолошки изрази ќе добиеме доста прегледна состојба на именките од среден род, споредба меѓу нив како и бројни преземени изворни примери. Во предлог-проектот кандидатот м-р Олгер Бrame од целиот истражувачки корпус предвидува да состави речник на именки од среден род и фразеолошки изрази во кои тој е застапен.

9. Заклучок и предлог

По завршување на предвидените обврски за пристапување кон пријавување на тема за изработка на докторска дисертација и исполнување на обврските предвидени со студиската програма наука за јазик, кандидатот м-р Олгер Бrame ги исполнува сите услови за да може да почне со изработка на докторската тема. Со приложената пријава за одобрување на темата покажува сериозен пристап кон истражувањето што ни дозволува да се произнесеме дека тој може успешно да го спроведе истражувањето и да ги постигне поставените цели и задачи, со што ќе се даде значаен придонес во областа на дијалектологијата, односно на дијалектната морфологија во истражувањето на граматичката категорија род во албанскиот дијалектен јазик.

Имајќи ја предвид подобноста на кандидатот за научна работа, неговото досегашно стручно и истражувачко искуство, Комисијата за оцена на предлог проектот за изработка на докторскиот труд констатира дека кандидатот ги исполнува сите услови за работа врз предложената тема, па, следствено, со задоволство му предлагаме на Советот на трет циклус - докторски студии по наука за јазик и на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје да го допушта кандидатот м-р Олгер Бrame да отпочне со работа врз предложената тема на докторската дисертација под наслов „**Именките од среден род во дијалектните речници на албанскиот јазик.**“

Скопје, 12. 04. 2022 год.

Рецензентска комисија:

1. проф. д-р Аслан Хамити, ментор

2. проф. д-р Вальбона Тоска, член

3. проф. д-р Исмет Османи, член